

»Et recta perstat nunc item nexu pio,

»Quodcumque labens Sol-videt deuiciens,

»Vt vniuersi Praesidem mundi decet.

Ex Latinis Cyprianus scribit (4): »Petri cathedra Ecclesia principalis est, vnde vnitas sacerdotalis exorta est«. Hieronymus haec habet (5): »ego nullum primum nisi Christum sequens, benedictionis tuae, id est, cathedrae Petri communione consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus est«. Augustinus sic loquitur (6): »In Romana Ecclesia semper apostolicae cathedrae viguit Principatus«. Prosper in carmine de ingetatis sic cecinit:

»Sedes Roma Petri, quae pastoralis honoris

»Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,

»Relligione tenet.

Ergo et ex Patrum scriptis, seu traditione, constat Romanae sedis Primatus.

COROLLARIA.

Ex his autem, quae pro Romani Pontificis Primatu adserendo dicta sunt, colliguntur quaedam, quas maximi facienda sunt pro sedis apostolicae legitima auctoritate agnoscenda atque ruenda. Primo: Romani Pontificis Primatum semper in omnibus orbis christiani Ecclesiis obtinuisse. Secundo: Romanorum Pontificum decreta magno semper in praetio fuisse habita, quum apud particularium Ecclesiarum Episcopos, tum apud Concilia ipsa. Tertio: illorum decreta locum theologicum esse, ex quo ad fidem stabilendam, et regulandos mores argumenta eruuntur.

Alia etiam ex ipsa Primatus natura, Theologi efficiunt consecraria. Quod spectat maxime ad absolutam Romani Pontificis infallibilitatem suos hinc inde res habet Patronos; quorum momenta sua probabilitate pro vtraque parte gaudere iudicamus. Pro affirmante pugnant Itali, quibus proximioribus saeculis adhaesere, et plurimum, Hispani nostri. Pro negante vero stant Galli; quos Hispani quidam clarissimi antiquius fuisse secuti; nec desunt hac aetate nostra plures,

(4) Epist. LV. ad Cornelium Papam. (5) Epist. LVI. ad Damas. (6) Epist. XLIII.

res, qui in eam opinionem eant. Ast opinionis limites quum neutra sententia praetergrediatur, caueant Theologi illi, qui pro eis, tanquam pro aris et focis digladiantur, ne fidei catholicae dogmata cum opinionibus confundant, et ex diuinis humana faciant: quum enim, et qui aiunt Papam infallibilem esse, et qui negant, aequae christiani catholici sint, neque idcirco alterutri vt haeretici damnentur, quaestio haec, quemadmodum et aliae bene multae, inter eas reponenda est, quae, salua catholicae fidei compage, pro et contra a Theologis disputantur: qui tamen vtriusque opinionis momenta nosse cupiat, legat praec reliquis Dupinum (7), Bossuetium (8), pro parte contradicente: pro asserente vero Bellarminum (9), Canum (10), alios.

CAPVT XII.

Haeticorum errorem erga sedis Apostolicae auctoritatem describit: eorumque argumenta refutat.

Apostolicae sedis non auctoritas modo, et grauitas, sed omnis etiam omnino vis, et facultas semper ab haeticis impugnata est. Ex his Wiclefus, teste Thoma Waldensi (1), dixit profuturum Ecclesiae, »si careret Papa, Capitano, quia tunc descenderet gratia in omnes homines perpendiculariter«. Statuit insuper (2), Papam esse Antichristum; nec esse de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Similia protulit Ioannes Hus (3). Post hos Lutherus Papae Primatum aggressus est saepissime (4). Nec tamen sibi constar; sed quandoque Romanum Primatum admittit, humano licet iure (5). Quam eius fuisse mentem testatur ipse (6), et pro ipso Melancthon (7). At postquam a Leone X. damnatus est nullum iam seruauit modum, sed Pontificem passim Antichristum appellauit. Lutherum securus Zuinglius (8) negat Papam dici posse Ecclesiae caput: quin et impossibile existimat hominem visibilem Ecclesiae, quae inuisibilis est, caput esse. Caluinus praeterea negauit (9) Primatum.

(7) Dissert. de antiq. Eccl. discip.

(8) De libert. Eccl. Gallie.

(9) De Roman. Pontif.

(10) Lib. vi. capp. 3. 4. et seqq.

(1) Tom. I. Doct. fid. ant. lib. II. art. 3.

(2) In Adsertionib. n. 15. (3) In Artic.

(4) In Thesib. Lipsiae disputat. Et

in disputatione ipsa cum Ecchio.

(5) In Resolut. Proposit. Lipsiae

disputatarum, num. 15.

(6) In Epist. ad Emserum.

(7) In Epist. de Disput. Lipsica.

(8) In Comment. Epist. ad Colos.

(9) In Lib. iv. Inscitur.

matum, aut ex Christi instituto, aut ex Ecclesiae veteris vsu originem sumsisse, eius exordium Nicaenae Synodo tribuens. Eadem docent post Lutherum, et Caluinum sui vtriusque asseclae, qui si quem Romano Pontifici Primum tribuunt, maxime deprimunt, et ad humanas constitutiones referunt: scilicet, vt aeternum, quo in Apostolicam sedem feruntur, odium agnoscas. Omnibus praeiuerant Graeci, qui Photio Constantinopoli sedente schisma aduersus Romanam sedem conflaguerant.

Errorem autem hunc multipliciter communire haeretici satagunt. Primo quidem Scripturis: Apostolus, inquit, ad Hebraeos iv. gradus omnes Ecclesiasticae Hierarchiae recensens, vnus Romani Pontificis non meminit. Repetit insuper Ecclesiae vnitatem ab vno Christo, vna fide, vno spiritu; nec vnus capitis visibilis mentionem facit: non ergo Romanus Pontifex Primum iurisdictionis in Ecclesia iure diuino habet.

Secundo arguunt ex Conciliis. Canon vi. Concilii Nicaeni I. sic habet: »antiqua consuetudo seruetur per Aegyptum, Libiam, et Pentapolim vt Alexandrinus Episcopus harum omnium habeat potestatem; quia et vrbs Romae Episcopo parilis mos est: et vt apud Antiochiam, et in vrbe Roma vetusta consuetudo seruetur; vt vel ille Aegypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat; at his verbis, vt Alexandrini Episcopi, sic Romani Pontificis potestas ad quasdam Prouincias coarctatur; alioquin non bene atque instituta comparatio esset in Canone Nicaeno: ergo Romanus Pontifex non habet Primum in tota Ecclesia, sed tantum in Ecclesiis suburbicariis.

Tertio ex Patribus: Cyprianus (10): »neque enim, ait, quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit«. Gregorius Magnus (11) Ioannem Constantinopolitanum insectatur, quod se Episcopum oecumenicum diceret, addens, nomen illud nomen esse blasphemiae: ergo Romanus Pontifex nullum in Ecclesia Primum habet.

Quarto ex ratione theologica: vel Papa moriente manent in Ecclesia clauis, vel non? Non secundum, alias non possent homines amplius ligari, et solui. Si vero primum; ergo clauis Ecclesiae absdubio datae fuerunt, proindeque omnis potestas; a qua Romanus etiam Pontifex, velut minister accepit. Deinde: fundatur Romanus Primatus non in iure, sed in facto; et quidem in facto quod in Scripturis non narra-

(10) In Epist. ad Quintum.

(11) Lib. iv. Epist. Indic. 13. Epist. 32.

tur, quodque non constituit ius diuinum, sed humanum; neque vim habet communicandi ius huiusmodi, vt doctissimi pontificiorum Theologorum tenent: nam Sotus (12), Cordubensis (13), Caietanus (14), et Bannes (15), contendunt, per accidens tantum coniungi Episcopatum Vrbs et Orbis, non iure diuino; quum Episcopus Romanus non sit successor Petri; sed possit eligi in successorem Episcopus Parisiensis, aut alius quilibet: ergo.

Sed non est difficile eiusmodi cauillationes diluere. Ad primum quod attinet, Paullus sermonem ibi instituit de variis donis ac charismatibus, quibus nascens Ecclesia a Spiritu sancto ornabatur: non de Ecclesiastica Hierarchia. Enumerat enim Prophetas, Euangelistas, dona linguarum, gratias curationum; quae certe ad Hierarchiam non pertinent, quum non sint permanenter in Ecclesia. Abunde praeterea Paullus ibi vnum corpus visibile designans, et vnum visibile caput exprimit. Non enim potest vnum corpus esse, nisi in eo sit vnum caput, quod reliquis praesideat membris. Dici vltius poterit, non omnia in omnibus Scripturae locis aperte exprimi et contineri: atque de summo Ecclesiae capite alibi in Scripturis mentionem fieri.

Ad secundum argumentum primo responderi poterat, Nicaenum canonem a Ruffino non tam translatum, quam interpolatum fuisse. Neque enim in aliorum interpretationibus alia leguntur verba praeter haec: »antiqua consuetudo seruetur per Aegyptum, Libiam, et Pentapolim vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quia et vrbs Romae parilis mos est«. Reliqua addidit homo suspectae fidei; tum quia Romanae Ecclesiae communionem priuatus fuerat per Pontificem Anastasium; tum quod nota sit ex Hieronymo eius in interpolandis Scripturis licentia ac temeritas. Sed vel admissa Ruffini versione, neganda est ducta ex canone consequitio: non enim confert Episcopum Alexandrinum cum Romano secundum omnia Romanae sedis iura, sed prout pluribus Dioecesibus, seu Prouinciis ecclesiasticis praeficitur. Vnde coarctantur canone illo iura tantum Patriarchalia Pontificis Romani, non quae ad Primum spectant. Quae quidem iura nisi apposite Theologi distinguant, in variis incident nodos necessum erit, quos dissoluere perdifficile sit, nequid amplius dicamus.

Tertium sic soluitur: Cyprianus cum Concilii Carthaginensis Patri-
Tom. I. I tri-

(12) In iv. Dist. 4.

(14) De Primatu Papae.

(13) Lib. iv. q. 1.

(15) In ii. q. 1. art. 1.

tribus loquens, de Romano Pontifice ne quidem cogitauit. Voluit ea loquendi ratione innuere, nulli ex ibi congregatis Episcopis vim illatam fuisse vt rebaptizationem, quae in Synodo decreta erat, probaret, vel improbaret; sed sua quemque libertate vsu fuisse. Haec enim sunt verba, quae in antecessu protulerat: »superest, vt de hac ipsa re singuli quid sentiamus proferamus, neminem iudicantes. . . . »neque enim quisquam nostrum«, cet. Magnus autem Gregorius Episcopi vniuersalis nomen in Ioanne fuit insectatus, quod arroganter ille se vniuersae Ecclesiae Episcopum nuncuparet. Quo certe sensu neque Romanus Pontifex vniuersalis Episcopus dici potest: nam reliqui Episcopi veri sunt Ecclesiarum Pastores, non Romani Pontificis vicarii. Porerit vero aliquo sensu vniuersalis dici, salua aliorum Episcoporum iurisdictione, ratione Primatus.

Quantum duplicem exhibet theologicam rationem. Ad primam dicendum: quod defuncto Papa clauis seu iurisdictione in Episcopis manet, seu verius in Ecclesia. Neque enim soli Petro, aut alicui Apostolorum traditae a Christo clauis fuerant, tanquam immediato ecclesiasticae potestatis subiecto, sed vniuersitati Ecclesiae, quam Petrus repraesentabat, vt per ministros suos clauium potestatem exerceret. Quam doctrinam eo libentius amplectimur, quod eam Cl. ex Hispania nostra Theologus Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis fuso calamo tradiderit; eaque argumentum plene soluerit (16). Secunda autem ratio soluitur hac Bellarmini doctrina (17): »successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est: ratio autem successionis, qua Romanus Pontifex potius quam Antiochenus, vel aliquis alius succedat, ex facto Petri initium habuit. Successio ergo ipsa ex Christi instituto, et iure diuino est; quia Christus ipse instituit in Petro Pontificatum duraturum vsque ad finem mundi; et proinde quicumque Petro succedit a Christo accepit Pontificatum. At vero quod Episcopus Romanus, qua Episcopus Romanus est, sit Petri successor ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione. Nam potuisset Petrus nullam sedem particularem sibi vnquam eligere, sicut fecit primis quinque annis; et tunc, moriente Petro, non Episcopus Romanus, neque Antiochenus successisset, sed is quem Ecclesia sibi elegisset: potuisset quoque semper manere Antiochiae, et tunc Antiochenus sine dubio successisset: quia vero Romae sedem fixit et tenuit vsque ad mortem, in-

(16) In cap. xiii. num. qq. 48. et 49. (17) Lib. II. cap. 1 et 2

»de factum est vt Romanus Pontifex succedat«. Haec Bellarminus.

CAPVT XIII.

Quae sit sanctorum Patrum in Theologia auctoritas.

Vnanimis sanctorum Patrum in aliquod dogma consensus certum Theologo praestat argumentum.

NObis autem pro SS. Ecclesiae Patrum auctoritate pugnaturis illud principio ponendum est; eos scilicet hoc nomine honestari, qui doctrina et sanctitate floruerunt, ac congrua antiquitate donati sunt. Quas sane doctores quum in Apostolis, eorumque discipulis inueniamus, primarios illos Ecclesiae Patres nuncupamus et agnoscimus. Sed ex Ecclesiae ipsius vsu Patrum nomine pressius accepto eos dumtaxat intelligimus, qui post Apostolorum tempora, eminentis doctrinae sanctitatisque fama celebres, Ecclesiam, qua voce, qua scriptis ad posterum transmissis illustrarunt. Ex his nonnulli speciali honoris praerogatiua prae ceteris Ecclesiae Doctores vocantur publico ipsius Ecclesiae testimonio declarati. Sunt huiusmodi ex Graecis Basilius, Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus; ex Latinis M. Gregorius, Augustinus, Ambrosius, et Hieronymus; quibus additi recentius sunt Thomas Aquinas, ac Bonauentura.

Deinde et illud constituendum est, de SS. Patrum auctoritate trifarum disputari posse. Primo quidem de vnus aut alterius placito; deinde de communi plurium consensu, a quo tamen pauci aliqui resistent: demumque de omnium Patrum vnanimi, concordique sententia. Potest et eorum auctoritas, vel ad philosophicae quaestiones finiendas, vel ad religionis, et Theologiae capita confirmanda adhiberi: atque in posteriore hoc argumento duo etiam apud illos disputationum genera occurrunt: vnum de his rebus, quae catholicae doctrinae dogmata vere censentur: alterum de iis, quae citra fidei periculum a doctis etiam ignorari possunt: quarum omnium exempla Canus profert (18). Quum itaque philosophicae quaestiones non auctoritate, sed ratione finiantur, exploratum est vnus, vel plurium Patrum auctoritatem certum argumentum non facere, sed tantum valere, quantum eius ratio ponderis praesferat. Neque enim, vt a La-

(18) Lib. VII. cap. 2.

mindō Pritanno scite obseruatum est (19), SS. Patres dati Ecclesiae a Deo sunt, philosophiae humanarumque artium, sed fidei et religionis magistri: nec potissimum illi in philosophicis, ceterisque scientiis naturalibus operam posuerunt; sed vel eas a limine salutarunt, vel perfunctorie tantum attigerunt. Quod si aliqui eorum in illis diu multumque versati sunt, vt plurimum, quas prius animo conceperant, opinioniones consecantur.

Sed neque ad ea confirmanda, quae doctrinam catholicam exhibent, vnus vel alterius auctoritas sic confert, vt certum ex ea Theologus argumentum hauriat, sed probabile solum: adeo, vt eam despiciere et pro nihilo habere impudentis foret; suscipere et pro certa habere omnino imprudentis. Peruulgatum est enim illud Augustini (20): »solis iis Scripturarum libris, qui canonici appellantur, didici hunc timorem honoraremque deferri, vt nullum auctorem eorum in scribendo errasse aliquid firmissime crederem: alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate praepolceant, non ideo verum putem, quod ipsi ita censerunt vel scripserunt«, cet. Nam et errasse illorum non paucos restatum faciunt singulorum opera; eorum etiam, quos in Synodo Romana Gelasius I. probauit, vel recipi ac legi permisit. Fuit enim qui a Christi corpore omnem passionis dolorisque sensum remouerit: alius itidem, qui animarum beatitudinem in saeculi consummationem distulerit: alii, qui in aliis plurimis errauerint. Nec mirandum sane, quod pro humanae naturae conditione a vero deuiauerint in iis, quae obscura maxime erant, nec ab Ecclesia definita, vt Gelasius ipse adnotauit.

Quum vero Patrum plerique in vnam sententiam conspirant, paucis ex aduerso reclamantibus, illorum auctoritas maiorem sententiae illi pondus tribuet, certam tamen non reddet, nec dubitationem omnem ex ea detrahet. Hinc licet Patres communiter doceant dies, quibus Deus mundum condidit, naturales ac veros esse, sua adhuc est probabilitas, et maxima illa quidem, Augustini opinioni, dies illos mystice exponentis. Auctoritatem itaque Patrum dum hic nos propugnamus, vnanimum illorum consensionem non in omnibus diuinae legis quaestiuaculis, sed in dogmate aliquo, vel in fidei regula defendimus, vt superius constituebamus.

Probatur autem propositio ex Conciliis: Concilium Constantinopolitanum VI. (21) haec habet: »omnino necesse est, non solum se-

»cun-

(19) De ing. moderat. in rellig. negot. (20) Ad Hieronym. (21) Act. xli.

»cundum sensum sequi SS. Patrum dogmata, sed eisdem vocibus vti cum illis, nihilque penitus innouari«. Et rursus: »SS. Patrum dogmata, tanquam legem sanctae Dei suscipiunt Ecclesiae«. Synodus praeterea Lateranensis sub Martino V. (22) quae omnes consentientes Ecclesiae Patres respuunt, ea catholicam Ecclesiam respuere, et quae credunt, credere dicit. Postremo Tridentina Synodus, statuens ne quis contra vnanimum Patrum sensum Scripturas exponere audeat (23): »ad coercenda petulantia ingenia, decernit, vt nemo suae prudentiae innixus, in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum; aut etiam contra vnanimum consensum Patrum ipsam Scripturam interpretari audeat: ergo ex Concilio SS. PP. in dogmate aliquo vnanimis sensus certum Theologo praestat argumentum.

Probatur ex Patribus. Augustinus contra Iulianum disputans, haec habet (24): »hoc probauimus catholicorum auctoritate Sanctorum, »ac per hoc non est consequens vt falsum sit. Tales quippe ac tanti viri secundum catholicam fidem hoc verum esse confirmant, vt »vestra fragilis et argutula nouitas sola auctoritate conteratur eorum«. Vincentius Lyrinensis (25): »necesse est, ait, omnibus catholicis, qui sese Ecclesiae catholicae filios probare student, vt SS. Patrum fidei inhaereant, adglutinentur, immoriantur; prophanas vero nouitates detestentur, horrescant, persequantur. Concilio enim »Ephesino placuit nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod »sacrata sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas: ergo et ex Patribus ipsis constat omnium consensionem in aliquo dogmate firmum omnino argumentum sufficere.

Accedunt Theologiae rationes. Prima: viri illi sapientia et sanctitate illustres, qui diuersis locis et temporibus vixere, in vnus dogmatis adsertionem consentientes, non aliud sentisse credendi sunt, quam quod ipsa sentiebat et credebat Ecclesia: »quod inueniunt in Ecclesia, inquit Augustinus (26), tenuerunt: sed hinc sequitur dogma ab omnibus Patribus propositum re ipsa esse doctrinam a Christo, vel Apostolis Ecclesiae traditam: ergo. Secunda: credibile non est, tot tantosque Patres, tempore ac loco adeo dissitos, in vnam

(22) Canonibus xi. et xli.

(25) In Commonit.

(23) Sess. iv. (24) Lib. ii.

(26) Lib. i. cont. Iulianum.

can-

candemque sententiam erga dogma aliquod conuenire potuisse, nisi Spiritu sancto dirigente: ergo quod ex illorum consensu sumitur argumentum firmum sit necesse est. Tertia: si Patres omnes in dogmate aliquo errare possent, simul et in eo amplectendo errare possent reliqui fideles ac Ecclesia vniuersa, quae illos Doctores suscipit ac veneratur; at hoc dicere Christi prouidentiae erga Ecclesiam suam iniurium foret: ergo et infirmum seu fallibilem Patrum consensum dicere.

CAPVT XIV.

Quid de SS. Patrum auctoritate nonnulli Romanae communionis Theologi dixerint. Quid item haeretici. Horum argumenta soluntur.

In SS. Patrum auctoritate tuenda mediam nos, eamque tutissimam, secuti sumus viam. Scilicet auctoritatem, quae iure illis debetur vindicantes, quae Ecclesia illis non tribuit omnino abiudicauimus. Fucere autem catholicae nostrae communionis Theologi, qui Patrum auctoritatem nimium extulerunt, eam cum Prophetarum, et sacrorum Scriptorum auctoritate comparantes. Alii contra adeo angustis eam limitibus circumscripserunt, vt nullam possis dicere. Auctor prioris opinionis vulgo creditur Fridericus Abbas saeculi IX. in quam postea concessit Interpres decreti. Eam tamen nobilissimus Theologus Alphonsus a Castro ridet oppugnatque validissime: et merito quidem quum Scripturarum Interpretes quoslibet Prophetis diuinisque Scripturis, Symachum Paullo, Dydimum Ioanni Euangelistae aequare non erubuerit.

Secunda sententia auctorem habet Caietanum (1). »Si quando, inquit, occurrerit nouus sensus textui consonus, quamuis a torrente Doctorum sacrorum alienus, aequum se praebat lector censorem. Meminerit ius suum vnicuique tribuere: solis sacrae Scripturae auctoribus reseruata est auctoritas haec, vt ideo credamus sic esse quia ipsi scripserunt. . . . Nullus detesteretur nouum sacrae Scripturae sensum ex hoc quod dissonat a primis Doctoribus: non enim alligauit Deus expositionem Scripturarum sacrarum priscorum Doctorum sensibus, cet. Sane maiores nostros per omnia sequi, et illorum vestigijs, vt pueri per lusum faciunt, inhaerere, nihil esset aliud quam

(1) Initio Comment. in Genesim.

quam nostro nos priuare iudicio, et facultatem inquirendae veritatis amittere, ingeniaque nostra ad turpe otium condemnare. Contra vero in dogmatibus fidei ac morum, quae Patres ex traditione exponunt, singulare priuatumque cuiusque hominis iudicium vnanimi illorum sensui anteponeere piaculum erit. Merito igitur Caietani accusationem, lepidissimam quidem, instituit eiusdem sodalitijs summus Theologus Melchior Canus (2).

Quae vero de Patrum auctoritate haeticorum sententia? Haud immerandum in Arianorum, Pelagianorum, Seuerianorum, aliorum etiam errores recensendo, qui Patrum patrocinio gloriabantur, illorum verba varie detorquentes in suorum errorum confirmationem. Hanc viam licet quandoque Lutherus tenuerit, postea tamen scribere ausus est neminem auctoritate Patrum esse cogendum, quod plurima in eorum scriptis inueniantur errata, saepe secum pugnent, saepius inuicem dissentiant, et Scripturas torquant (3). Hinc gentile recentioribus sectarijs, praecipue Lutheranis, est SS. Patrum auctoritatem de gradu deicere.

Praecipua illorum argumenta sunt huiusmodi. Primum: Augustinus solius verbi Dei scripti certissimam auctoritatem agnoscit, his verbis (4): »quae autem ab alijs scripta sunt, cum libertate iudicandi legenda, vt approbet quis quod placuerit, quod non placuerit improbet. Illis etiam verbis, quae superius adduximus (5): »solis illis Scripturarum libris, qui canonici appellantur, hunc timorem honoremque deferre didici, cet. Id quod S. Thomas Augustini testimonio innixus his verbis confirmat (6): »auctoritatibus canonicarum Scripturae vitur sacra doctrina ex necessitate argumentando: »auctoritatibus autem aliorum Doctorum Ecclesiae probabiliter arguendo: ergo ex Augustini et Thomae sententia Patrum auctoritas nec infallibilis est, nec certum facit argumentum in Theologiae negotio.

Secundum: vel Patres vt testes aduocantur, qui Ecclesiae fidem, et disciplinam commemorant, vel vt Doctores, qui quod ipsi sentiunt exponunt: vtroque hoc nomine falli illos posse constat: nam in re puri purique, vt aiunt, facti, cuiusmodi est, vt aliquid ex gr. producamus, quae singulis saeculis fides et disciplina in Ecclesia viguerit, errare absdubio possunt. Vt Doctores itidem, quum licet sanc-

ti-

(2) Lib. vii. cap. 1. concl. 5.

(3) In Prologo Articulorum.

(4) Lib. xi. cont. Faustum cap. 5.

(5) Ad Hieron. (6) l. p. q. t. art. 8. ad 2

timonia, et eruditione floruerint, humani nihil ab eis alienum inueniamus.

Tertium: difficile admodum est, ac fere impossibile, omnium Patrum consensus explorare: bene multa enim illorum opera temporum iniuria perierunt; de aliorum authenticitate, post varias criticorum disputationes, adhuc sub iudice lis est, ut frustra Theologo eiusmodi consensus tanquam plane exploratus adhibeatur. Quartum: haereticus non esset qui doctrinam aliquam, nondum ab Ecclesia definitam ac propositam, quam tamen concors Patrum sensus amplectitur, negaret: ergo. Sed nullus esset scribendi finis, si vniuersa No-uatorum fragmenta hic proponere in animo esset (7).

Iam quae obiecta sunt dissoluamus. Ac in primo quidem sit sui ipsius interpres Augustinus. Hoc siquidem Scriptores sacros inter et Ecclesiae Patres discrimen statuit: quod cuilibet sacro Scriptori, etsi soli, ex necessitate credendum sit, non tamen singulis Patribus. Haec enim subdit: »in illa sacrarum litterarum eminentia, etiamsi vnus »Propheta, vel Apostolus, aut Euangelista aliquid in suis litteris posuisse declaratur, dubitare non licet, quod verum sit: cuilibet sancto Doctori, si vnus aut alter dicat, non ita credendum est, ut dubitare non liceat, an verum sit. De vniuerso itaque, aut alterius auctoritate Augustinus locutus est, in loco etiam ad Hieronymum laudato. Sed non ita de communi Patrum consensu, quum eorum, vel in exponendis sacris litteris, vel in vno eodemque dogmate constans, et vnanimis sententia est, ut videre est in his, quae contra Iulianum, tum et de plenarii Concilii pondere scripsit. Nec aliam fuisse S. Thoma mentem, cuique ex sola verborum lectione patebit.

Ad secundum quod attinet, non aliud Dallaeus, cuius est argumentum (8), contendit, quam quod a nobis statutum fuit; nempe in his, quae ad fidem non pertinent, vel si pertinent, alii tamen secus sentiunt, non esse certam Patrum, etiam plurimorum, auctoritatem: at nos vnanimem illorum sensum in dogmate aliquo adserendo tantum vindicamus. Quid ergo si falli omnes in re facti poterunt? nam et hoc Dallaeus yrgebat. Factum cum iure connexum illud scimus, videlicet, quid ab Ecclesia in fidei dogmatibus habeatur testari: in quo si errare, Patres possent, error eorum in totam, quae eorum vititur testimonio, redundaret Ecclesiam. Sed nolumus

(7) Canus lib. vii. cap. 1. Et Bonae methodo. (8) In lib. de vero Patrum Argonensis de opt. legend. Patrum

hucusque contentions funem cum Dallaeo ducere. Patrum omnium in fide ac moribus auctoritatem sartam tectamque tantum volumus.

Ad tertium dicendum: consensus vnanimem Patrum non esse mathematice sumendum, adeo ut ne vnus ex Patribus desit, sed moraliter; sic ut fere omnes in tali sententia concordent. Vel iuxta regulam ab Eminentissimo Perronio traditam (9): »tunc vnanimis consensus Patrum cumulate probatus aestimari debet, quum singularum nationum eminentissimi in alicuius rei adseritionem consentiunt: ita ut inter illos nemo, qui semper orthodoxis adhaesit, dissentiat. Quartum sic soluitur: licet doctrina illa, quam vnanimis Patrum consensus tenet esse de fide, non sit tanquam de fide ab Ecclesia proposita, est tamen sub haeresis poena credenda donec fuerit supremo Ecclesiae iudicio definita, et communi populorum fidei exhibitae; adeo ut qui eam negaret, Ecclesiae infallibilitatem, quae res fidei est, impetere praesumeretur; quum Ecclesia et sequatur, et sequendum proponat vnanimem Patrum sensum. Verbo: qui doctrinam nondum ab Ecclesia definitam ac propositam, a Patribus tamen vnanimi consensu traditam, negaret, haereticus *illatius*, seu *praesumptiue* esset, non *formaliter*, ut schola loquitur.

APPENDIX.

Plurima hic de ordine, methodo, regulis, atque cautionibus in SS. Patrum lectione adhibendis addere, nec inuicundum, nec inutile foret. Nemo enim nescit incuriam legentium praecipuam esse causam modici, ne dicam nullius, in lectione Patrum progressus. Peruoluntur nempe Sanctorum scripta ut in manus veniunt, nullo ordine, nullo delectu, nullis tandem regulis et cautionibus. Nec cura vlla in id impenditur ut innotescat, an Pater Theologum agat, an Philosophum; disciplinae, an Scripturae caput exponat; catechumenos instruat, vel haereticos oppugnet; hoc vel illo sacculo vixerit; aliaque id genus plurima. Hoc tantum in mentem venit: Ecclesiae Pater dixit; sat superque est. Quoniam vero de his luculentissime deseruit Bonauentura Argonensis (10); tempori nos et labori parentes, vnice hic ad capitis calcem cautiones quasdam adiectas in gratiam Tyronum volumus. Prima esto: quum in alicuius Patris scriptis legitur sententia, quam Ecclesia reiecit, velut ceterorum Patrum sensui contrariam, refellendus sane est, non Pater, qui eam tenuit, sed

Tom. I.

K

cr-

(9) In resp. ad maioris Britanniae Reg. (10) De opt. leg. Patrum method.

error in ea expressus, idque debito honore ac reuerentia: quemadmodum fecisse Augustinum erga Cypriani errorem de rebaptizatione, constat (11). Secunda: caueat summopere Theologus ne quemquam Patrum erroris accuset; sed si obscurum aliquid et ambiguum in eius scriptis reperit, eum ex alibi dictis exponere atque excusare sategat (12). Tertia: diligenter obseruandum Patres, qui ante exortas haereses floruerunt, minus forsitan caute quandoque locutos fuisse, quam qui exortis iam haeresibus scripsere (13). Quarta: tum illud: Patres, quum haereses aggredi et expugnare contendunt, in errore oppositum illi, quem oppugnant, videntur declinare. Quam cautionem se adhibuisse contra Pelagianos disputantem Augustinus animaduertit (14): vt tandem intelligatur quam contumeliose recentiores quidam Augustinum traducant, quasi in suis contra Pelagianos disputationibus modum tuendae veritatis excesserit.

CAPVT XV.

De auctoritate Doctorum scholasticorum, et iuris pontificii peritorum.

Vnanimis scholasticorum consensus in dogmate aliquo magni roboris argumentum suppeditat.

Concors etiam canonici iuris peritorum sententia in legum Ecclesiasticarum interpretatione.

Quam nos hic scholae doctrinam tuendam suscipiamus, quorumque Theologorum defensionem instituamus, ex dictis in prima Prodomi parte (1) abunde constat. Non enim pro eorum volumus honore pugnare, qui sola humana ratione, vel grauium, vt loquuntur ipsi, Theologorum sententia inixi vniuersas fidei ac morum controuersias sophisticis ineptisque cauillis absolueri audent: qui nempe, »quum non e »puris Ecclesiae fontibus conclusiones suas deriuent; sed iis neglec-

(11) Lib. vi. de Bapt. cont. Donat. cap. 2.

(12) Facund. Hirmian. Lib. ix. de tribus capitulis cap. 5.

(13) S. Aug. lib. de dono perseu. cap. 20.

(14) Lib. iv. cont. duas Epist. Pelag. cap. 2. Idem de opusculis S. P. cont. Manich. obseruat Pomerius lib. iii. de vita contemplat. cap. 31.

(1) Capp. 2. et 3.

»tis turbidis se proluant probabilissimi fluentis... in tam horrida inciderunt opinionum portenta«, vt Contensonius scribit (2). Scholae nos doctorum auctoritatem vindicamus, qui tribus illis scholasticae Theologiae muneribus funguntur, idque primo agunt, vt quae in Dei verbo, seu scripto, seu tradito continentur, per argumentationem naturae consentaneam eliciant ac in lucem proferant. Secundo, vt christianam doctrinam ab impiorum hominum sophismatibus sartam rectam seruare curent. Quod qui agere nesciat opportune, apud vulgus Theologus esse aliquando poterit, re vera nunquam erit, ait Canus (3). Tertio, vt ex humanis disciplinis illud sumant, quod ad catholicae veritatis illustrationem et confirmationem faciat.

Quoniam vero sicut Ecclesiae Patres, ita et scholae Theologi quandoque circa rem aliquam inter se dissident, aliis quidem adserentibus, repugnantibus aliis; grauitas tunc et ratio illorum pensanda est vt maior minorue illis exhibeatur fides. Neque enim res theologicae, praesertim quae ad fidei morumque controuersias spectant, numero sunt auctorum diiudicandae, sed pondere: quare si paucorum grauior sit auctoritas, vel solidiora rationum quibus ducuntur momenta, non debet Theologus multitudinem anteponeere, atque pro comperto habere quod pluribus arridet. Quod si hanc regulam sequioris aevi Theologi tenuissent, haud tot, tantaque probabilissimi monstra, magno disciplinae salutaris dispendio, in morum doctrinam irrepissent.

Quid autem si communis, constansque sit in re aliqua graui scholae consensus? Magni roboris argumentum suppeditare prima propositione constituimus, atque his momentis demonstramus. Primo: Concilium Viennense, eligendam statuit a catholicis opinionem, quae »dicit, tam paruulis quam adultis conferri in Baptismo confirmantem gratiam et virtutes, tamquam probabiliorem, et doctorum moderatorum Theologiae magis consonam et concordem«. Vnde sic licet argumentari: vnanimis recentium Theologorum de re olim apud veteres controuersa iudicium tantum apud Viennenses Patres ponderis habuit vt illud catholicis eligendum proposuerit: ergo vnanimis omnium omnino Theologorum de re aliqua graui, nempe de fidei dogmate aut morum, consensus magni roboris argumentum suppeditare potiori iure debet.

Practerea in qualibet arte vel disciplina, vt habet vulgatum axiomata,

(2) Tom. ii. Dissert. praecamb. cap. 2. (3) Lib. viii. cap. 2.

ma, peritis, maxime dum in vnam conspirant sententiam; fides habenda est; nec nisi imprudenter ab eorum mente ac sententia quispiam discederet. Accedit: quod quum Theologi scholastici saepe in rebus adiaphoris inter se dissentiant, atque in diuersas abeant factiones, vbi in aliqua firmiter adserenda conueniunt omnes, illam ex principiis duci adeo perspicue constat, vt negari prudenter non possit. Rursus: Ecclesia nusquam rececit scholasticorum omnium in vnum dogma consensum. Postremo: huiusmodi consensus vnanimis plusquam probabile testimonium est, articulum illum, in quem consentiunt omnes, traditum esse, seu per traditionem haberi: vt enim scribit Tertullianus (4): »quod apud multos vnum inuenitur non est erratum, sed traditum«: scholae igitur communis consensus magni ponderis argumenta praestat.

Sunt his affinia, quae in probationem secundae propositionis afferri solent momenta. Haec scilicet: peritis in arte credendum quum sit, non nisi imprudentissime in explicatione legum Ecclesiasticarum iuris pontificii peritis in vnum consentientibus quis fidem negaret. Deinde: illorum vnanimem sensum amplectuntur Ecclesiae iudices et ministri, hoc probante, aut certe non improbante ipsa Ecclesia. Tuam illud: alienum a vera coniectura non esse Christum iuris peritis quodammodo adesse in legum Ecclesiasticarum interpretatione, ne omnes errent: quum enim sacri canones Spiritu sancto dirigente ad Ecclesiae vtilitatem sint editi, vt Damasus Papa scribit, consentaneum est Ecclesiam, cui canones illi necessarij sunt, interpretes suos a Deo accepisse earum legum quibus est gubernanda: concors ergo canonici iuris prudentum sententia in legum Ecclesiasticarum interpretatione magni roboris argumentum suppediat.

Nec tamen eadem est iuris pontificii peritorum in Theologiae auctoritas quoad omnia in corpore iuris, sic enim vocant, contenta. In his enim quae fidei sunt Theologus iurisprudendum auctoritate non eger: quin hi potius eorum canonum, qui de fide decernunt, intelligentiam expositionemque debent a Theologo mutuari: principia siquidem, ex quibus fidei definitiones in corpus iuris emanarunt, nempe diuinae Scripturae, et apostolicae traditiones, germana Theologiae principia sunt, illique adeo propria, vt ea scrutare et cognoscere, quaeque his consentanea, vel repugnantia sunt diiudicare ad Theologum ex instituto pertineat. Idem dictum volumus de mortum disciplina, quatenus de ip-

(4) Lib. de praescript.

sus canonibus et principiis, vel Euangelii lex, vel ipsa naturae ratio praescribunt. Cognitio namque Scripturarum proprius ad Theologos, quam ad iuris pontificii peritos spectat: proinde, quae ex verbo Dei scripto canonicum ius colligit, dogmata ad mores pertinentia ordinatius erit ex Theologorum placito intelligere atque interpretari.

CAPVT XVI.

Scholae Theologorum auctoritas, solutis heterodoxorum argumentis amplius firmatur.

Scholasticam Theologiam haeretici, praesertim iuniores, de medio tollere, non vno, sed multis tentarunt modis. Wiclefius omnium primus adfirmare ausus est, Academias, et Theologorum scholas, quarum gymnasia castra cainitica vocabat, Ecclesiae non amplius prodesse, quam prodest malorum auctor diabolus (5). Lutherus deinceps eo impudentiae venit, vt scholae Theologiam nihil aliud esse dixerit, quam ignorantiam veritatis, inanemque fallaciam, quam ad Colossenses II. v. 8. Apostolus declinandam docet (6); Academias proinde Antichristi lupanaribus comparandas esse (7). Caluinus haec audacter nimis scripsit (8): »tota Papatus Theologia immare est chaos et horribilis labyrinthus, quia neglecto Christo sibi insanis et ventosis speculationibus indulget«. Philippus quoque Melancthon (9): Parisiis natam esse dicebat prophanam scholasticam, qua postea admissa, et Euangelium obscuratum est, et extincta fides. Atque vt Witembergensium haereticorum dementiam praetermittamus, qui teste Surio (10), libros scholasticorum feretro imponentes, ac sacras defunctorum vigilias celebrantes, ad mediam urbem detulerunt, et in ignem proiecerunt; Lutherani id ipsum omnes ad vnum sapiunt, scilicet scholae auctoritatem inimice insectari.

Quibus autem id praestent momentis videamus. Primum est: scholae auctoritas, nec sacris litteris, nec Apostolorum institutis, nec Ecclesiae definitionibus ininitur: infirma ergo sunt quae ex ea ducuntur argumenta. Secundum: nusquam Dominus scholae Theologis spiritum veritatis promissit: errare ergo illi vt homines possunt. Ter-

(5) In art. a Synod. Constant. damn.

(6) In Epist. ad Iacob. Lotamum.

(7) Lib. II. de abrog. Miss.

(8) In Institut.

(9) In Apolog. cont. Parisenses.

(10) In Append. ad Naucleri Chron.

Tertium : nullum reperitur in schola certum dogma, sed omnia partium studio, et praedudicatis opinionibus offunduntur, quas sectantur homines vt plurimum litigiosi, et quasi ad discordiam nati, qui in verba magistri iurantes, non veritatem colere, sed aduersarios, qua clamoribus, qua contumeliis prosternere satagunt : nihil ergo certi ex scholae auctoritate confici potest. Quartum : veteres omnes scholastici Matrimonium absque sacro ministro celebratum verum nouae legis Sacramentum censuerunt ; at hanc eorum vnam sententiam certam esse tantum abest, vt ne probabilis quidem non paucis videatur ; imo improbatam a Concilio Tridentino fuisse existimant : in nullo ergo Ecclesiae auctoritas alicuius ponderis erit. Haec Lutherani obiciunt.

In quibus refellendis non est cur multum immoremur. Ad primum enim quod attinet, vt vt vnanimis scholasticorum sententia non habeat expressum suae firmitatis ac roboris testimonium in verbo Dei scripto, vel tradito, aut in Ecclesiae definitionibus ; implicite tamen, atque, vt dicitur, mediate, pro illa faciunt quotquot spiritum veritatis mansurum in Ecclesia, eidemque vsque ad saeculi consummationem adfuturum pollicentur : quum enim Ecclesia fidei ac morum definitiones edere non soleat nisi Theologis in Concilium adscitis, quorum consensu ad decernendum velut manuducitur, si errare hi possent, quorum consilio iudicioque procedit, erraret etiam Ecclesia necessario. Ex quibus argumenti secundi habetur solutio.

In tertio diluendo hoc tantum quaerere ab haereticis iuuat, sintne omnes Theologi, quemadmodum ipsi contendunt, contentiosi et rixarum amatores ? Atqui reperire est plurimos, qui his scopulis declinatis, Theologiam congruo decore, grauitate, apteque tractarint, et intricatissimas controuersias debita sobrietate definierint. Nacui itaque, si qui in scholae Theologiam inuecti sint, non scholae, sed quorundam sunt scholasticorum vitio tribuendi, vt alibi data opera adnotauimus (11). Sunt praeterea apud scholae Theologos decreta multa firma ac certa, quae nulla vnquam factio in controuersiam vocauit, quaeque magnum habere pondus, nullus vnquam sanae mentis negauerit.

In quarti argumenti solutionem plurima adducit Canus (12), quod eius difficultas longiorem orationem sibi videatur exigere. At nos ex his, quae ipse tradidit plene solum censemus si illud tantum adda-

(11) In 1. P. prod. cap. 3. (12) Lib. viii. cap. 15.

damus, quantum videlicet scholae placita inrer et decreta intersit discriminis. Ea scholae placita dicimus, quae re nondum satis explorata probabiliter opinando feruntur ; decreta autem, quae re iam perspecta veritatem certo iudicio definiunt. Itaque veterum scholasticorum sententia erga Matrimonii ministrum communis eorum opinio ac placitum erat ; non tamen certum iudicium vel decretum. Sic enim de hac re disseruerunt vt nihil definire voluisse videantur ; quum nec ad illam firmandam, vel sacrae Scripturae testimonia, aut Ecclesiae auctoritatem adhibuerint, neque demonstratione vere theologica euincere curauerint sententiam illam adeo esse cum fide conexam vt ex huius principiis legitime duci posset (13). Decreta nos scholae vnice tuemur, quae certo et constanti Theologo erga res fidei et morum iudicio feruntur.

CAPVT XVII.

De naturalis rationis pondere et auctoritate in Theologia.

Quae naturalis ratio argumenta Theologo praestat, interdum infirma, firma nonnumquam sunt.

Rationis naturalis nomine non hoc loco intelligimus ipsum rationis lumen a Deo nobis naturaliter inditum, seu ipsam ratiocinandi facultatem, atque verum adhibito ratiocinio cognoscendi ; sed medium ad verum adipiscendum, ex principiis vel momentis naturali lumine cognitis vel acquisitis depromum. In huius autem naturalis rationis vsu extremos duos errores Theologum diligenter cauere oportet (1) : quorum alter eorum est, qui rationis humanae vsum a Theologia remouent : quique Theologum pecudem volunt aut saxum omni ratione destitutum, quum de rebus ad suam disciplinam pertinentibus disserit. Alter illorum est, qui in re theologica intemperantius ratione vsi, sacros libros, Apostolorum traditiones, Conciliorum dogmata, inris pontificii decreta, Sanctorum veterum doctrinam reiciunt, aptioraque Theologo, quum de Deo diuinisque mysteriis disputatio incidit, ea argumenta esse putant, quae ex ratione, quam quae ex auctoritate ducuntur.

A duplici hoc errore quam longe distare debet Theologus ; ac

vti-

(1) Videatur Canus ibidem. (2) Can. lib. viii. cap. 1.

utilem sibi naturalis rationis vsum agnoscere, moderatus si ille sit et iustus finibus circumscriptus. Quod ut intelligat S. Thomae monitum ob oculos habeat oportet (2), qui inter veritates humanae investigationis obnoxias, ac eas, quae omnem rationis captum superant, id reperit discriminis, quod illae, et si fide teneri debeant, naturae tamen ductu investigari et demonstrari possunt; hae non item: quamquam vtiliter naturalem rationem adhiberi, addit, non vt mysteria fidei suam ex ea hauriant certitudinem; ad hoc siquidem humanae mentis tenuitas non pertingit; sed vt ea amplius illustrentur, rationibus adhibitis, quibus mens facilius exciteretur, et veluti manducatus dummodo absit comprehendendi, vel demonstrandi praesumptio: atque huiusmodi rationes solam habere credantur »suadendi vim, non »cogendi«. Hoc quidem sensu argumenta, quae naturalis ratio Theologo suppeditat, interdum infirma, nonnumquam firma esse dicebamus.

Probatur vero resolutio hoc argumento: tunc naturalis ratio argumentum tantummodo probabile praestabit, quum argumentationes naturae incertae sunt, et ex coniecturis vnice ductae; sed re vera naturae argumentationes seu conclusiones, quae ex principiis non colliguntur, incertae sunt, et ex coniecturis probabiliter ductae: ergo quae ratio naturalis argumenta Theologo praestat infirma interdum sunt. Sic infirmum plane ac probabile tantum est argumentum illud e naturali ratione petitum, quo Apostolus Petrus reliquos coapostolos Christique discipulos a calumnia Iudaeorum vindicare aggressus est: Act. II. dicens: »non enim hi ebrii sunt, quum sit hora diei tertia«.

Praeterea communia naturalis rationis principia, certa illa quidem et euidencia, tum quae ex illis fluunt rationes, argumentum firmum praestare necessario debent. Principium hoc ex. gr. *alteri non feceris, quod tibi non vis fieri*, vtpote certum, atque ex illo ortae demonstrationes, quibus suadet non esse damaum proximo inferendum, certum omnino argumentum suppeditat: ergo huiusmodi ratiocinandi viae firmae nonnumquam sunt. Sic firmum est argumentum, quo vsus est Paulus ad Rom. I. ad demonstrandum Deum esse, et cultum ei deberi his verbis: »inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, et »diuinitas; ita vt sint inexcusabiles«, cet. Tum illud, quo Dei immensitatem probat, Act. XVII. »quamuis, ait, non longe sit ab vno-
»quo-

(2) In Sum. cont. Gent. lib. I. capp. 8. et 9.

»quoque nostrum; in ipso enim viuimus, et mouemur, et sumus«. Firmum quoque illud, quo vtitur Psalmista ad ostendendam eius prouidentiam, Psalm. XCIII. dicens: »qui plantauit aurem non audiet? »et qui finxit oculum non considerat?«

Quoniam vero nostris hisce temporibus pestilentissimum hominum genus est, qui in ipsa Theologiae principia debachantes nihil credendum blaterant, quod humanae rationis intelligentiam superet, omnemque diuinam reuelationem e medio tollunt; illos strenue confutare Theologus nedum poterit, sed et debet, ex ipsa qua perperam vntur ratione. Quod vt pro votis assequatur, praeclarissimorum Scriptorum Opera euoluere plurimum iuuabit, qui congestis e naturali ratione demonstrationibus, hodiernos istos fidei hostes prosterne- re, et fidei dogmata firmare assequuti sunt.

CAPVT XVIII.

Qualem habeant in Theologia auctoritatem Philosophi, et iuris caesarei periti.

Philosophorum omnium consensus in magno practico est Theologo habendus: velut qui certum exhibet argumentum.

Iuris quoque ciuilis peritia multum Theologo proderit vt probabiliter argumentetur.

Philosophorum auctoritatem firmamus, qui naturae vim et effectus inuestigarunt, morumque ac vitae normam ductu rationis posteris tradiderunt, magna id ex parte consecuti. Hos perpaucos fuisse nouimus, Socrate apud Platonem dicente: »sunt in mysteriis multi »qui gestant ferulam; pauci vero Bachi« (1). Sed paucos illos plurimum Theologo prodesse posse summorum virorum factis, Patrum dictis, et apertissimis rationibus ostendit Canus (2). Nos de certitudine argumenti ex Philosophorum auctoritate desumpti, quam docti etiam in dubium vocare possunt, quaestionem vnice instituumus.

Nec vero ab illis opinionibus, quas haec illaue Philosophorum secta, vnus aut alter Philosophorum propagnat, argumentum efficac

Tom. I.

L

su-

(1) In Phaed. (2) Lib. X. cap. 3.

sumi posse existimamus pro Theologiae veritatibus comprobandis, sed probabile tantum ac inefficax, maius minusve pondus habens, quo maior vel minor fuerit illius scholae, vel ipsius Principis auctoritas, quo magis vel minus grauis eorumdem ratio. Nam Philosophi nullius auctoritas plusquam eius ratio valet: quumque vix vllus fuerit, qui non saepe in errorem incidit, non est cur Theologus sic alicui adhaerere in animum inducat suum, vt ab eo ne latum quidem unquam discedere audeat.

Quod si vnum Aristotelem, quem Philosophorum Principem fuisse omnes fere gentes vno ore fatentur, sequi oporteat propter S. Thomae auctoritatem (quae certe in causa fuit, vt lege lata maiores nostri sancitum voluerint) ea id prudentia excquendum erit, qua praeformatum decretum fuisse pro certo habemus. Nam et Aristotelis philosophiam sat superque esse, vt homo in naturalibus disciplinis mediocriter erudiat, norunt illi qui in Philosophi scriptis apprime versati sunt. In ea tamen tradenda multa Aristotelem peccasse, multa etiam verbis obscuris, et ad imponendum compositis tradidisse, ignorare maiores nostri non potuerunt; nisi cum Theologorum vulgo confundendi sint.

Quaecumque tamen sit Aristotelis auctoritas, efficax firmumque argumentum in rebus naturalibus ex omnium Philosophorum sensu quandoque erui, magnoque proinde in practio a Theologo habendum esse, quod erat nobis hoc loco propositum, sic demonstramus: illa proculdubio auctoritas communisque consensio firmum certumque sufficit argumentum, magnoque in practio habenda est, a qua discedere arrogantia esset atque temeritas; vt in reliquis humanis artibus experimur; atqui recedere a communi Philosophorum consensione et auctoritate arrogantia foret et temeritas: ergo firmum ex ea ducitur argumentum, ac maximi facienda est. Probatum propositio minor: discedere ab auctoritate et communi Philosophorum sensu in rerum naturalium cognitione idem profecto esset ac in errorem incidere velle; esset quoque naturae ipsi repugnare; maior enim pars eo deferri solet, quo a natura ducitur; atqui vtrumque temere et arroganter fieret: ergo.

Nec in contrarium faciunt, quae a Lutheranis, post antiquos illos auctoritatis Philosophorum insectatores, quorum meminit Clemens Alexandrinus (3), obici solent, videlicet: non esse Philosophos au-

(3) Apud Melchiorem Can. lib. x. cap. 2.

diendos, neque illorum auctoritatem sequendam, quod Dominus apud Ioannem dixerit, omnes quotquot ante se venissent fures fuisse et latrones, nec audisse eos oues: quos fures ideo vocatos, aiunt, quod sophistae fallaces fuerint: sophisticen enim quandam esse artem furandi Aristoteles docuit. Praeterea: Paullus scribens (4), Philosophos se sapientes praedicantes stultos factos fuisse, et in sensum reprobum traditos, illorum auctoritatem nullius apud nos momenti esse debere euincit. Postremo: Hieronymus contra Pelagianos disputans (5), nihili Philosophorum sensum et auctoritatem fecit: aduersario enim obiciendi communem illam Philosophorum sententiam: »qui vnam habet, eum »omnes habere virtutes«, respondit, eam quidem Philosophorum, sed non Apostolorum fuisse sententiam, nec sibi curae esse, »quid »Aristoteles, sed quid Paullus doceat«: sunt eiusdem generis quae obici solent cetera.

Primum itaque facile sic exponitur: Dominum reprobasse apud Ioannem, non eos, qui missi sunt, sed pseudo-prophetas, vel pseudo-philosophos, quos fures et latrones dicere vobis quis poterit. Licet Graeciae Philosophos fures fuisse dictos, quod sapientiam a Mose et Prophetis acceptam, quasi suam iactauerint, Clemens Alexandrinus, nobilis in primis Scriptor, contendit.

Secundi solutio ex his habetur: quos enim Paullus stultos factos Philosophos dicit, eosdem fuisse ostendit, qui gloriolae aucupandae gratia sapientes se dicebant, nec missi fuerant: non vero probatos illos Philosophos, quorum auctoritatem propugnauimus. Ad tertium dicendum: ipsum Hieronymum sententiam Philosophorum in argumento laudatam alibi probasse. Scribit enim (6): »Philosophorum »sententia est, et Apostoli Iacobi, haerere sibi virtutes, vt cui vna »defuerit, huic omnes desint«. Et rursus (7): »virtutes inuicem se »sequuntur; ita vt qui vnam habuerit, omnes habeat; et qui vna »caruerit, omnibus careat«. Neque poterat non in hac esse sententia Hieronymus, quae Ecclesiae Patrum sententia est, quorum testimonia collegit S. Thomas (8). Quid ergo? contrarius sibi Hieronymus fuit? Nequaquam. Noluit tantum in dialogo illo se auctoritate Philosophorum erga fidei dogma vrgeri; quam tamen auctoritatem aliis in locis ipse vsurpat, reponit Canus (9).

L 2

His

(4) In Epist. ad Rom. cap. i. v. 22.

(8) I. 2. quaest. 65. art. 1. aliis

(5) Lib. i. (6) In cap. xvi. Isaiae.

etiam in locis.

(7) In cap. xvi. eiusd. Proph.

(9) Lib. x. cap. 4.

His autem solutis, caesarei iuris peritiam multum Theologo prodesse, quod secunda propositione fuit positum, sequitur demonstrandum: adeo enim coniuncta cum Philosophia legum peritia est ut qui humano iuri sese addixerunt, ac in eo periti agnoscuntur, in Philosophia eruditi pariter habeantur: huius igitur disciplinae utilitatem in Theologia sequens argumentatio euincit: Theologum quandoque incidere in disputationem de iure ac iustitia necessarium est; atqui ineptus ille omnino erit ea negligens, quae a iuris ciuilibus peritis dicta sunt: ergo in plurimis commoda illi iuris peritia esse poterit. Probatum minor propositio: licet Theologus iustum et iniustum internoscere aliunde valeat, quasi in genere; in specie tamen sine aliqua iuris noticia non valebit: ineptus ergo ille omnino erit. Et quidem apertissimis id exemplis demonstrat Canus (10), quibus res in aperto constituitur.

Quod vero argumentum ex iure ciuili deponitur, etsi non omnino certum et exploratum, probabile valde sit, hac argumentatione conficitur: leges fuisse datas Romanis non sine diuino nutu credendum est: imo diuinitus per ora Principum promulgatas fuisse Ioannes VIII. adseruit; et humana iura per Imperatores, et Rectores saeculi Deum humano generi distribuisse Augustinus dixit, at hoc ipso probabilissimum saltem ex illis argumentum ducere Theologus poterit: ergo.

CAPVT XIX.

Quanta sit apud Theologos humanae historiae auctoritas.

Historici graues ac fidedigni probabile argumentum Theologo praestant.

Omnium vero in vnum aliquod factum consensus certum argumentum suppeditat.

Humanae historiae notitiam perutilem esse Theologo, interdum etiam necessariam, ex ipso hominum communi consensu constat. Quamquam autem id verum de prophana quoque historia sit, ea praecipue quae cum religione implicata est; quae si ignoretur facile ad-

(10) Lib. x. cap. 8.

modum circa Scripturarum intelligentiam errabitur; ut quibusdam accidisse Augustinus scribit (1); tamen de religionis historia potissimum intelligendum est. Haec vero in duas veluti clases dispartitur: in quarum prima ea continentur, quae a Deo ipso, a Filio eius vni-genito, ab huius discipulis, et a populo verae religionis cultore gesta litteris consignata sunt a Prophetis, Apostolis, aliisque viris Spiritu sancto afflatis, iisque collecta libris, qui historici in vtroque Testamento dicuntur; in altera vero ea comprehensa sunt, quae post Christum et Apostolos ad nostra vsque tempora in Ecclesia contingere; nempe Concilia, haereses, Patrum scripta, Pontificum sanctiones, Sanctorum gesta, aliaque innumera, quae ad Ecclesiae gubernationem et disciplinam, variosque christiani populi mores pertinent; non quidem Dei iussu et afflatu, sed humano studio et diligentia collecta, posterisque transmissa. Quam historiae religionis classem Ecclesiasticam historiam vocamus, ut eam a priore distinguamus, quae sacra et diuina, seu diuinae reuelationis dicitur.

Prioris historiae cognitionem, nempe sacrae et diuinae, esse Theologo summo opere necessariam, maximamque habere auctoritatem ad fidem rebus, quae in quaestionem veniunt, faciendam, ex his, quae de auctoritate Scripturarum agentes diximus, constat. Quamquam ea probamus maxime, quae de sacra et diuina historia agens Laminus Pritannus (2) statuit; nimirum, et hic quidpiam iuris nostris ingeniis esse; atque duo, vel cum laude, vel saltem sine offensione in quaestionem vocari interdum posse. Primo quidem, an quaedam in Scripturis narrentur, ceu quae contigerint, an tamquam parabolae, et allegoriae? Secundo licere quandoque inquirere quo aliqua tempore acciderint, et facta fuerint. In quibus tamen Pritannus ipse ait: »non scientia tantum, et eruditione, et ingenio opus est, sed etiam prudentia«.

Ad illam itaque historiae classem, quae Ecclesiastica historia nominatur, accedentes, illud principio statuendum est; nullum quamuis grauem et probatum historicum certum adeo esse posse, ut idoneus sit ad firmam in Theologia faciendam fidem: solis enim sacris Scripturis id tributum est, ut nihil nisi certum proferrent; et nec falli nec fallere possent; alii vero et falli poterunt, et in errorem alios ducere: vnde nullius auctoritas adeo firma et certa est, ut metaphysicam certitudinem pariat.

Quod

(1) Lib. II. de doctr. chr. cap. 28. (2) De ingen. moderat. in rellig. neg. lib. I. cap. 16

Quod si graues et fidedigni historici rem olim gestam testentur plures, probabile argumentum runc Theologo praestare prima propositione firmauimus, et hoc momento probamus: nam historicos illos nec falli, nec fallere alios voluisse probabile quum sit, prudenter quis fidem illis praestabit, illorumque auctoritatem suscipiet, dum se, aut rem credibilem vidisse, aut a sapientibus accepisse, qui oculati testes fuere, adfirmauerint: ergo quod ex illorum narratione eruitur argumentum probabile erit. Hinc patet quam imprudenter ac peruerse, et olim, et hodie, plurimi res credibiles ab historicis grauibus relatas irrideant; quos inter Ioannes Clericus eo procacitatis deuenit, vt miracula Mediolani patrata, quum SS. Martyrum Geruasii et Protasii corpora detecta sunt, a viris sanctissimis et grauissimis Ambrosio et Augustino memorata, *stratagemmata ecclesiastica* appellare ausus sit, quibus illo acuo plebeculae fucus fiebat. Quem strenuissime compressit Pritannus (3).

Iam historicos omnes probatos ac graues factum aliquod narrantes certum argumentum praestare Theologo, vt propositione secunda firmauimus, sic demonstrari potest: illud re vera certum firmitumque in Theologia argumentum praestat, quod demonstrationem, vt aiunt, moraliter euidentem generat; quamque nemo prudens ac sapiens reicere potest, vel in dubium vocare; eiusmodi est concursus omnium historicorum erga factum aliquod consensio: ergo et firmum certumque ex historicis illud narrantibus sumtum argumentum. Quod enim historicorum consensio vnanimis talem demonstrationem generet, ostendit Petrus Daniel Huetius (4); contendens, non solum geometricas aequare demonstrationes, sed etiam excedere. Ostendit et ipsa ratio: nam desipiat necesse est, stultus quoque sit et pertinax, qui negare audeat, aut in dubium vocare, quae probati omnes historici vnanimi consensu adseruerunt; constat siquidem ex Iosepho (5), hoc esse veritatis historiae manifestissimum signum: » si de iisdem rebus eadem omnes conscribant «.

In refellendis autem, quae aduersus humanae historiae auctoritatem pugnant argumentis, incredibile prorsus est, quale quantumque eruditionis omnigenae specimen Canus dederit (6). Versat enim ibi subobscurissimas, variasque scripturae, chronologiae, chronographiae, criticae, aliarum etiam disciplinarum quaestiones, easque ple-

(3) Lib. III. cap. 11.

(4) In demonstr. Euang.

(5) Lib. cont. Appion.

(6) Lib. XI. cap. 3.

ne dissoluit. Verum non debuisse illum res adeo disiunctas in locum vnum aduocare, instituti sui fines transgrediens; nec opiniones semper verisimiliores adhibuisse, vt aduersariorum dilueret momenta, quod nonnullis visum fuit, pronuntiare non audemus. Qui ergo velit argumenta scire, quibus humanae historiae fides et auctoritas appeti possunt, necnon et responsiones, quibus ea eneruantur, Canum consulat in laudato libro (7); vbi cumulatissime haec omnia tradidit.

SCHOLION.

Nobis vero ad Prodromi finem proferantibus, regulas quasdam seu leges addere, quibus historici cuiusque fides ac veritas comprobentur, tantum licet. Prima igitur esto. Historici probitas atque integritas maximam narrationibus suis fidem conciliat; praesertim si communis fama accedat. Quae lex locum in his habet, quae historici, quum ecclesiastici, tum prophani narrant, vel a se visa, vel ab his, qui viderunt, accepta. Sunt huiusmodi plurima in Epistolis Ambrosii, Augustini, Cypriani, Hieronymi, aliorumque contentas aliqua insuper, quas Iulius Caesar, Valerius Maximus, Strabo, Suetonius, Cornelius Tacitus, alique ex Latinis narrant.

Secunda regula: historicos illos reliquis anteferendos esse, qui ingenii seueritati quandam prudentiam adiungere, et ad eligendum, et ad iudicandum. Quod sane in rebus illis obtinet, quas nec viderunt ipsi, nec a viris probatis, qui ea viderint, audierunt. In hanc autem regulam peccasse auctorem libri, cui titulus: *Speculum exemplorum*, ac consarcinatorem illius historiae, quae *Legenda aurea* dicitur; Vincentium quoque Bellouacensem, et sanctum Antoninum, Canus animaduertit (8). Quibus post Cani tempora innumeris addendi veniunt, qui et schedas omnes lectione etiam indignas excutiere, et anilibus fabulis operam accommodarunt; ac tandem omnia lecta auditaque descripserunt, quin ea prudenti examine, accuratoque iudicio antea expenderint. Si enim Cani aetas, vt ipse dicit, Sacerdotem vidit, cui persuasissimum esset, nihil omnino falsum esse, quod semel typis fuisset excussum, videt sane nostra, non iam vnum, sed plurimos, qui in huiusmodi versantur errore, illumque rudi populo propinant. Dolenter hoc dico plus quam contumeliose: multa vt vera plebs ignara amplectitur, quoniam tanquam vera ipsi a Sacerdotibus proponuntur.

(7) Lib. XI. cap. 6. (8) Eodem lib.

nuntur. Hoc autem, quum nihil utilitatis Ecclesiae adferat, incommodi adfert plurimum.

Tertia: si cui historico Ecclesia auctoritatem tribuit, dignus profecto est cui nos auctoritatem tribuamus: contra vero, cui Ecclesia fidem derogavit ei quoque nos fidem derogabimus. Ob hanc regulam amplectendae sunt vitae, quas Hieronymus scripsit, Antonii, Paulli, Hilarionis, aliorumque cremitarum; quas deinde probavit Gelasius Papa, ac legi posse dixit: respuenda vero acta Andreae, Philippi, Petri, Thomae nominibus falso edita; liber de infantia Saluatoris; alter de eius natiuitate; pastoris liber; acta Theclae, et Pauli, aliaque eiusmodi a Gelasio, aliisque Ecclesiae Praesulibus reprobata: quamquam non omnia a Gelasio reiecta opuscula quoad dogmatum veritatem damnata fuerint, sed ut plurimum propter falsum nomen. Nec Eusebii Chronicon, atque Ecclesiasticae historiae libri, alia fortassis de caussa in decreto Gelasii improbantur, nisi quod intemperanter Origenem laudauerit, hominem scilicet a catholica via saepe deflectentem.

Et haec in praesenti manu ducendis ad theologicas Institutiones Tyronibus sufficiant; haud ignorantes non in his formulis omnia historiae iudicia conclusa et comprehensa esse; sed quia maxime contentanae et conuenientes visae sunt.

INS-

INSTITUTIONVM THEOLOGICARVM

PARS PRIMA.

DE DEO IN SE CONSIDERATO.

LIBER I

In quo de Dei existentia ac essentia agitur,

CAPVT I.

Varia argumenta persequitur, quibus diuinæ existentiae dogma firmatur.

Existit Deus.

Veritatem hanc omnium primam testantur Scripturae Gen. cap. i. et Exod. iii. verbis illis: »in principio creauit »Deus coelum et terram: Ego sum qui sum«.

Eandem veritatem demonstrant SS. PP. validissimis argumentis, quibus nec ipsi Athei refragari possint. Athanasius praecipuis argumentum illud vsitatum, quod ex vniuersitatis aspectu, ex eius partium descriptione, ac rata et constanti illius administratione sumitur, praelclare tractat in lib. contra Gentiles (1). »Deum, ait, qui natura bonus est, et hominum amans, quum per se sub aspectum comprehensionemque non caderet, noluisse tamen cognitionis expertae suae genus humanum relinquere; sed ex operibus se suis permisisse »cognosci«. Deum esse aliquem rerum omnium effectorem Ioan. Damascenus colligit sic (2): »omnia quaecumque sunt, vel creata sunt, »vel increata. Quod si creata sunt, omnino sunt mutabilia: :: si »increata sunt, ex consequentiae ratione prorsus immutabilia sunt«. Et post pauca: »itaque quum sint mutabilia, plane erunt creata. Si

Tom. I.

M

»crea-

(1) Azh. p. 18. (2) In lib. i.